

EIGENLIJK HELEMAAL NIET GOED

Amy Lavelle

Eigenlijk
helemaal niet
goed

Vertaald uit het Engels door Marjet Schumacher

the house of books

Oorspronkelijke titel: *Definitely Fine*

Oorspronkelijk uitgegeven door: The Orion Publishing Group Ltd., Londen

2021

© Amy Lavelle, 2021

© Vertaling uit het Engels: Marjet Schumacher, 2022

© Nederlandse uitgave: The House of Books, Amsterdam 2022

Omslagontwerp: The Orion Publishing Group Ltd., Londen

Omslagontwerp Nederlandse uitgave: Margo Togni, Renkum

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 443 6174 2

ISBN 978 90 443 6175 9 (e-book)

NUR 302

www.thehouseofbooks.com

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

The House of Books is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn moeder, Dawn

Hoe je het hoofd boven water houdt terwijl je kopje-onder dreigt te gaan

Ik stond voor de koelkast hummus in mijn mond te lepelen met een snee brood toen het gebeurde. Ik ben er niet zo blij mee dat het daarmee allemaal is begonnen: met de koelkastdeur die zachtjes tegen mijn billen rustte, maar dat is nou eenmaal waar ik was toen mijn telefoon trilde en ik het nieuws kreeg. Vervolgens liet ik de hummus vallen.

Een van de eerste gedachten die ik had nadat dit allemaal was gebeurd, was: wat nu? En ook: hoe heeft dit kunnen gebeuren, wat moet ik beginnen en hoe moeten we dit ooit overleven (en daarna grotere vragen met betrekking tot een wrede God en uitvaartplannen). Maar *wat nu* was de voornaamste. Dat was de gedachte die alsmaar bleef terugkomen. Want wat word je geacht te doen wanneer het voelt alsof je wereld zojuist is ingestort? Vroeger had ik daar een antwoord op en dat was: mijn moeder bellen, wat ik dan ook altijd deed, na elke vervelende relatiebreuk, mislukking of uitbraak van jeugdpuistjes. Maar je moeder bellen is geen optie meer wanneer de hele reden dat je wereld momenteel instort is omdat ze plotseling is overleden. Dus je snapt mijn punt. In dat soort situaties wordt *wat nu* een belangrijke vraag. Wat word je precies geacht te doen?

Wat er gebeurde, was dat ik het telefoontje kreeg dat iedereen vreest. Het telefoontje waar je om drie uur 's nachts van wakker wordt en dat je laat weten dat er iets afschuwelijks is gebeurd met iemand die je lief is en dat de laatste overblijfselen van het leven zoals jij het kent razendsnel worden weggeslagen. Alleen was het

geen telefoontje om drie uur 's nachts, het was een sms van mijn jongere zus, Laura, midden op de dag. En eigenlijk stond erin dat onze moeder helemaal niets mankeerde, maar dat ze was gevallen en in het ziekenhuis lag en of ik het aan papa kon vertellen, want Laura's ontvangst was waardeloos. Wat ze vervolgens een stuk of zeven berichten lang herhaalde terwijl ik uit haar probeerde los te peuteren wat de naam was van het ziekenhuis, want die was ze vergeten te vermelden. Vervolgens probeerde ik mijn vader te bellen, om hem te laten weten dat zijn vrouw in het ziekenhuis lag maar dat het oké was, aangezien alles oké was met haar. *Pap, mama heeft een ongeluk gehad*, zou ik tegen hem zeggen, op kalme toon, zodat hij zou weten dat hij niet in paniek hoefde te raken, maar wel met autoriteit in mijn stem, zodat hij zou luisteren en niet onmiddellijk zou gaan praten over golf en holes, of wat er ook maar allemaal komt kijken bij golf. *Nee, geen paniek, het komt helemaal goed met haar. De details ken ik niet, maar Laura is bij haar en ze is in het ziekenhuis...* *Nee, ik weet niet welk ziekenhuis.*

Ik haalde diep adem, greep de hand van mijn vriend Ollie stevig beet en belde mijn vader. Hij nam niet op. Ik probeerde de vaste lijn. Er werd nog steeds niet opgenomen. Ik belde mijn vaders goede vriend Nigel om te vragen of hij bij mijn vader was. Dat was hij niet. We reden erheen om het hem persoonlijk te vertellen. Hij deed niet open: hij zat golf te kijken. Hij liet me pas binnen toen hij beseftte dat er niemand anders thuis was die dat kon doen.

'Hannah, wat is er aan de hand? De telefoon staat roodgloeiend,' zei hij.

'Vertel mij wat,' zei ik. 'Dat was ik.' Ik weerhield mezelf ervan om het aantal slachtoffers te verhogen naar twee en legde uit wat er aan de hand was.

Toen we bij het ziekenhuis aankwamen, troffen we Laura huilend en met een knalrood hoofd aan. Het bleek uiteindelijk toch niet zo goed te gaan. Om te beginnen waren we mama kwijt.

‘Ze is weg,’ zei Laura, terwijl de tranen over haar wangen biggelden.

Ik greep Ollies arm beet. ‘Is ze dood?’ Mijn benen begaven het en ik ging op de grond zitten.

Laura schudde haar hoofd. ‘Nee. Ze wordt vermist.’

Langzaam kwam ik weer overeind.

‘Ze was hier, maar ze hebben haar meegenomen voor een paar onderzoeken en nu weet kennelijk niemand meer waar ze is,’ zei Laura. ‘Ze is verdwenen.’

Ik keek naar Laura’s t-shirt, waar in dikke neonletters het woord **BEEST** op geschreven stond.

Ze kruiste haar armen eroverheen.

‘Wat is er gebeurd?’ vroeg ik.

Laura schuifelde met haar voeten. ‘We waren aan het hardlopen.’

Laura was het jaar daarvoor, na haar afstuderen, weer bij mijn ouders ingetrokken en werkte tegenwoordig als secretaresse bij een plaatselijke firma zodat ze ondertussen kon sparen. Dit betekende dat mama en zij al een poosje meer tijd met elkaar doorbrachten. Hardlopen was de nieuwste hobby op een lijst waar ook tekenles en aardewerk beschilderen op stonden. Af en toe sloot ik me bij hen aan, maar dat was over het algemeen voor de wat kalmere activiteiten. Hardlopen hoorde daar niet bij. Daar begon ik ondertussen spijt van te krijgen.

‘Ze struikelde over een boomwortel of een kapotte stoeptegel of zoiets, en toen ging ze gewoon onderuit. Volgens mij heeft ze haar hoofd gestoten tegen iemands tuinmuur toen ze viel, maar niet zo hard. En ze mankeerde niets. Ze leek in orde. Min of meer, weet je wel. Ze hebben haar verdoofd, gewoon voor de zekerheid. Toen zijn ze wat onderzoekjes met haar gaan doen en nu is ze verdwenen.’ Ze liet haar armen weer zakken. ‘Ze wordt vermist.’

Mijn eerste instinct met betrekking tot mama’s verdwijning was om Laura de schuld te geven. Laura is zo iemand aan wie je nooit iets wilt uitlenen omdat je er meestal donder op kunt zeggen dat ze het kwijtraakt. Ze is een keer haar rok kwijtgeraakt terwijl ze hem

nog aanhad. Ondanks dat voelde het kwijtraken van onze moeder als een heel nieuw dieptepunt. Want hoe raak je een complete persoon kwijt, vooral wanneer de persoon in kwestie niet in de positie is om op eigen kracht de benen te nemen? Mijn vader wees het personeel van de afdeling spoedeisende hulp hierop terwijl ze in hun systemen keken en herhaalden dat mama er niet was.

‘Maar waar is ze dan? Ons is verteld dat ze hier was. Ze zou hier moeten zijn. Luister, het gaat om Jennifer Kennedy,’ zei hij, en vervolgens begon hij nog een keer langzaam haar naam te spellen.

‘Meneer, voor de laatste keer, we laten het u weten zodra we iets horen. Gaat u nu alstublieft even zitten, er staat een rij.’

Dus we gingen zitten wachten op broze plastic stoelen in een gang, vaag luisterend naar de artsen die vlak bij ons een bijzonder hopeloze patiënt aan het bespreken waren met wie ze zich geen raad wisten.

Ollie leunde naar voren. ‘Volgens mij hebben ze het over je moeder,’ zei hij. ‘Zware hersenbloeding... Echt waar. Ze hebben het over je moeder,’ zei hij, en hij keek er nogal triomfantelijk bij, tot hij zag dat Laura haar hoofd tussen haar knieën had gestoken en begon te hyperventileren. ‘O...’

Pas zes uur later vonden we haar, op een specialistische afdeling waar ze in allerijl naartoe was gebracht. Het nieuws was niet goed, wat typisch zoiets stompzinnigs is wat mensen zeggen wanneer ze in feite bedoelen dat het onmogelijk slechter had kunnen zijn. Dat sprinkhanen die neerregen uit de hemel op dit moment een welkome afleiding zouden zijn voor jou, want *oeioeioei*, wat is dit slecht nieuws. Wat het overigens ook was.

We stonden in de wachtkamer naast de zaal. We moesten gaan zitten van papa, en vervolgens ging hij zelf ook zitten.

‘De arts zegt dat het onwaarschijnlijk is dat ze de ochtend haalt,’ zei hij. ‘En als ze die haalt, is het onwaarschijnlijk dat ze daarna nog veel langer leeft. Haar hersenen bloeden en er is niets wat ze kunnen doen.’

‘Maak je een grapje?’ vroeg Laura op hese toon. ‘Je maakt een grapje.’

‘Natuurlijk maak ik verdomme geen grapje. Waarom zou ik een grapje maken?’

‘Ik weet het niet. Om de spanning te doorbreken. Ze mankeerde niets. Ze kan onmogelijk doodgaan.’

‘Nou, toch is het zo. Ze gaat dood. De kans is groot dat ze de ochtend niet haalt, dus jullie kunnen maar beter nu afscheid gaan nemen, want het is waarschijnlijk de laatste kans die je nog krijgt,’ zei hij, al was het meer schreeuwen.

Waarschijnlijk moet op dit punt even vermeld worden dat mijn vader, een Ier van de tweede generatie, is opgevoed in de overtuiging dat emoties iets zijn voor *The Archers*. Je hebt ze misschien wel, maar dat betekent nog niet dat je erover moet praten. Ik wist alles van zijn emotionele geremdheid en ik had ook mijn tante Iris ontmoet (over wie later meer, maar vergeleken bij haar lijkt onze vader goed aangepast), maar ik wenste evengoed dat hij voor één keer wat dieper had gegraven, verder dan zijn ergernis over de confrontatie met zijn gevoelens. Het voelde oneerlijk dat we het op deze manier te horen kregen, naast een stapel *OK!*-magazines met een Kardashian op de cover. Papa pakte er eentje en deed alsof hij las, wat er overtuigender uit zou hebben gezien als hij het tijdschrift niet ondersteboven had gehouden.

Ik keek naar het plafond, zoals ik altijd doe wanneer ik God echt recht in de ogen probeer te kijken, alsof Hij ergens op de verdieping boven mij bestaat en echt bij de les zal blijven wanneer Hij me zo strak ziet staren. (In de daaropvolgende dagen zou God er voor mij uit gaan zien als een ziekenhuisplafondtegel. *Maak dit alstublieft weer goed. Red haar alstublieft. Serieus, God? Laat u me achter met dit zootje ongeregeld?*) Kom op, God, dacht ik. We kunnen het erover eens zijn dat dit gewoon een akelige vergissing is, toch? Ze zijn haar immers al een keer kwijtgeraakt. Dit is niet heel veel anders.

Toen betraden we de afdeling, en ondanks mijn ultieme pogingen

tot ontkennen begon alles volkomen hopeloos te voelen in het aangezicht van de realiteit. Vooral omdat dat aangezicht er niet langer uitzag als de realiteit, of als het gezicht van mijn moeder dat ik kende. Sterker nog: het leek veel meer op dat van Jocelyn Wildenstein. Als Jocelyn Wildenstein in een kunstmatige coma zou liggen die artsen hadden moeten opwekken om verder hersenletsel te voorkomen. Op haar opgezette gezicht zat nog opgedroogd bloed van waar ze was gevallen. Zoals ze daar lag, met haar roodbruine haar uit haar gezicht geveegd zodat haar grijzende haarwortels zichtbaar waren, zag ze er meer uit als haar eigen moeder dan als de mijne.

Aarzelend pakte ik mama's hand en greep hem stevig vast, haar zachte huid gehavend door sneetjes van waar ze was gevallen. Ik fluisterde in haar oor: 'Niet doodgaan, alsjeblieft, mam. We vinden hier morgenochtend wel wat op. Dit soort dingen ziet er altijd beter uit na een nachtje goed slapen. Je moet alleen eerst even de ochtend zien te halen. Gewoon. Niet. Doodgaan.'

Ik weet niet meer hoe ik die avond ben thuisgekomen uit het ziekenhuis, alleen dat we er op een gegeven moment uiteindelijk samen waren, dat ik op bed ben neergeploft en me heb opgerold tot een balletje, met Ollies arm over me heen. Ik sliep het soort slaap dat helemaal niet voelt als uitrusten, maar meer alsof je geest zich mopperend overlevert aan de wil van je lichaam nadat het heeft geweigerd om nog langer te blijven staan, te functioneren en bij bewustzijn te blijven. Mijn laatste gedachte was aan mama. Het moest wel een droom zijn.

Natuurlijk was het dat niet. De volgende ochtend gingen we rechtstreeks naar de intensive care van de afdeling neurologie. Elke keer dat we van en naar het ziekenhuis liepen, probeerde ik mijn blik gefixeerd te houden op de zee. De zee was iets waar ik in mijn dagelijkse leven meestal niet zoveel aandacht aan besteedde. Wanneer je in Brighton woont laat je het strand over het algemeen links liggen, tot die paar dagen per jaar dat de zon eindelijk schijnt, en

dan haast je je ernaartoe, samen met de rest van de mensheid in een straal van vijfenveertig kilometer, om je plekje op te eisen. Vervolgens blijf je daar hardnekkig urenlang cider zitten drinken terwijl je langzaam maar zeker verbrandt en noem je het een gemiste kans die je in het vervolg niet meer zult laten liggen. Maar in die periode focuste ik op het water alsof ik last had van wagenziekte en dat partje blauw aan de horizon het enige was wat me kon redden. Dit bleek in de praktijk vaak lastig uitvoerbaar, aangezien het ziekenhuis in de tegenovergestelde richting lag, maar het was noodzakelijk, want zodra we binnen waren brachten we praktisch al onze tijd door in de familiekamer.

‘Familiekamer’ is een misleidend uitnodigende naam voor wat het in werkelijkheid was: een piepklein hokje zonder ramen en zonder enige bron van natuurlijk licht, dat zo deprimerend was dat je je begon af te vragen of het expres zo was gemaakt om mensen beter voor te bereiden op de misère van diep verdriet. *Dit is hoe ellendig het de komende maanden zal worden, dus wen er maar vast aan* had er op de deur kunnen staan wanneer je binnenkwam, en dat zou dan beslist niet hebben misstaan. Sterker nog: het zou heel attent hebben geleken. In de paar dagen die we daar doorbrachten, zagen we nooit een andere familie ook maar in de buurt van die kamer komen, wat een opluchting was, want ze zouden er niet bij hebben gepast.

Hoe dan ook, daar waren we toen de specialist binnenkwam, gevolgd door zijn aftershave. Hij zag eruit als een man die vaak te horen krijgt dat hij wat wegheeft van Richard Gere; een man van wie je vermoedde dat hij weleens experimenteerde met een leren broek en dat hij zijn handen aanduidde met de term ‘moneymakers’. Dit werd gestaafd door het slappe handje dat hij ons gaf, dat voorbehouden lijkt te zijn aan chirurgen (het is alsof ze tijdens de studie geneeskunde te horen krijgen dat een te stevige greep het einde zou kunnen betekenen van hun carrière), voordat hij zich op de bank neervlijde.

Hij gooide een arm over de rugleuning, alsof hij te gast was bij *Graham Norton*. ‘Ik heb helaas geen goed nieuws voor jullie,’ zei hij, om vervolgens zijn ogen neer te slaan in wat er in eerste instantie uitzag als een ingestudeerd moment van ernst en bezorgdheid, tot je besepte dat hij in werkelijkheid zijn spiegelbeeld zat te bekijken in het oppervlak van zijn schoenen. ‘Jullie moeders val heeft een zware hersenbloeding veroorzaakt,’ zei hij, een combinatie van feiten herhalend die we al bij elkaar hadden gesproken door de andere artsen af te luisteren en door wat papa de avond daarvoor had geschreeuwd. Toen zei hij nog een paar dingen, die in grote lijnen neerkwamen op ‘er is geen hoop’.

‘Zelfs als ze toch op een of andere manier overleeft, zou ze de rest van haar leven in vegetatieve toestand verkeren.’ Hij zweeg even. ‘Het beste zou zijn om nu de machines uit te zetten. Dat zou barmhartig zijn. Dat zou ik doen als het mijn moeder was.’

Dit, even voor alle duidelijkheid, is een volslagen stompzinnige opmerking, want je kunt niet weten wat je zou doen bij jouw moeder, tenzij het je moeder is. En bovendien: het interesseert niemand iets wat je zou doen bij jouw moeder, want het is niet jouw moeder, het is hun moeder. Of in dit geval: onze moeder, en dat woord betekent iets.

U begrijpt het niet, wilde ik tegen hem zeggen. *Ze is niet zomaar een patiënt, ze is onze moeder*. Ik wilde tegen hem zeggen dat ze het middelpunt was van ons bestaan; degene die ons allemaal bij elkaar hield. Ik wilde tegen hem zeggen dat wij niet zo’n moeizame moeder-dochterrelatie hadden die mensen omschrijven als ‘complex’ wanneer er andere mensen bij zijn en als ‘gespannen’, ‘beladen’ of ‘toxisch’ als dat niet het geval is; wij hadden altijd een heel hechte band gehad. Zij was degene naar wie ik toe ging wanneer er iets was gebeurd en, vaker nog, wanneer er helemaal niets gebeurde. Het soort moeder dat je je beste vriendin zou noemen als het niet ontzettend weëig was om je moeder je beste vriendin te noemen (maar die evengoed, wanneer puntje bij paaltje kwam, mijn beste vriendin

was). Ik wilde zeggen dat niets van dit alles hoorde te gebeuren of kón gebeuren, aangezien wij geen van allen wisten hoe we moesten functioneren in een wereld waarin zij niet bestond.

Het was nog maar vijftien uur geleden dat we hadden gehoord dat ze was gevallen (iets wat ze sowieso best vaak deed, en meestal met een hoop minder gedoe). We waren er nog niet klaar voor om alle hoop op te geven. Niemand had ons van tevoren gewaarschuwd.

Toen ik een paar maanden nadat dit allemaal was gebeurd in therapie belandde, vertelde ik dit verhaal aan mijn therapeut en die knikte en zei: ‘Dat klinkt als woede,’ wat niet het doorbraakmomentje was dat het naar haar idee scheen te moeten zijn.

Ik verlegde mijn aandacht naar het driehoekje borsthaar dat aan de bovenkant van het shirt van de specialist naar buiten stak en de drie knoopjes die hij die ochtend niet had dichtgeknoopt, waarschijnlijk terwijl hij zijn spiegelbeeld in de ogen keek en liedjes van Hot Chocolate neuriede.

‘Maar ze heeft de ochtend gehaald,’ merkte ik op.

‘Ja,’ zei de arts.

‘U had gezegd dat ze het niet zou halen,’ zei ik.

‘Er zijn geen garanties.’

‘Maar ze is niet overleden terwijl u dacht dat ze dat zou doen, dus zou ze niet gewoon kunnen blijven leven?’

‘Nee.’

‘Ik dacht dat er geen garanties waren.’

‘Dit is er wel een.’ Hij ging verzitten op de bank. ‘Ik weet dat dit allemaal komt als een schok, dus ik zal jullie even de tijd geven om erover na te denken. Maar uiteindelijk is dit onze keuze, niet die van jullie, en onze plicht ligt bij de patiënt. Ofwel jullie geven ons groen licht, of we zetten de machines zelf uit.’ En met die woorden stond hij op en maakte hij aanstalten om weg te gaan.

‘Bedankt voor al uw hulp, dokter,’ zei mijn vader, op zo’n eerbiedige toon dat ik ervan overtuigd was dat hij op het punt stond

om de zaal binnen te marcheren en persoonlijk de stekker van elke machine waar mama aan lag eruit te trekken. Vervolgens ging de deur met een zwaai dicht.

Papa wendde zich tot ons. ‘Goed, nou, je reinste gelul, dat allemaal. We gaan helemaal niets uitzetten. We vragen wel om een second opinion.’

Ik liep naar buiten om iedereen te bellen die gebeld moest worden, maar die we tot dat moment nog niet hadden gebeld in de hoop dat we, uiteindelijk, wat goed nieuws te melden zouden hebben. Mensen midden in de nacht wakker bellen om ze te vertellen dat je misschien wel slecht nieuws hebt, maar dat je het nog niet met honderd procent zekerheid kunt zeggen, voelde tactloos. Ik hoopte werkelijk dat we dat allemaal konden omzeilen en in plaats daarvan direct over konden gaan op ‘neem een bloemetje voor haar mee’. Maar inmiddels kon ik het niet langer uitstellen. Dus ik belde iedereen aan mama’s kant van de familie: haar broer en zus, mijn neven en nichten, haar beste vriendin. De meesten van hen kwamen direct en persten zich als een beschermende huls in de familiekamer totdat zuurstofgebrek niet langer voelde als een hyperbool maar meer als een reële gevaar. Daarop stroomden ze met zijn allen de gang in, om daar vervolgens geduldig te gaan zitten wachten. Gelukkig waren de verpleegsters onophoudelijk meegaand en vriendelijk en werd, na een vlugge blik, elke schijn overboord gegooid van het handhaven van bezoeken of de juiste procedure met betrekking tot het aantal bezoekers aan het bed van een patiënt.

Ik vond de verpleegsters geweldig. Ik mocht dan een bloedhekel hebben aan de artsen, degenen die ons vertelden dat er geen hoop was, maar de verpleegsters vond ik geweldig. Ze waren fantastisch. Ze borstelden mama’s dikke haar en maakten de nagels schoon die ze altijd kort hield omdat ze piano speelde, en ze luisterden elke keer wanneer iemand van ons aan hen vertelde hoe bijzonder mama was. Dat je het vanwege de coma niet goed kon zien, maar dat het echt zo was. Ze knepen een oogje toe wanneer iemand Laura of

papa wist over te halen om iets te eten, al mochten we eigenlijk niet eten op de zaal. En elke keer dat we slecht nieuws kregen van een arts, omhelsden ze ons en mompelden sussende woorden, en soms schoten ze net als wij vol. Ze zeiden er zelfs niets van toen papa haast zichtbaar leek te overwegen om een van hen tot zijn volgende echtgenote te maken als dit niet goed afliep. We zouden er misschien zelfs wel begrip voor hebben gehad als hij dat had gedaan – zó goed waren ze.

Ruwweg om de paar uur ging er een neef of nicht naar huis, die dan werd afgelost door een nieuw iemand, en dan doorliepen we een ritueel: hij of zij gaf eerst Laura een kneepje en daarna mij, gaf papa een geruststellend klopje en vroeg of hij iets had gegeten, ging vervolgens een poosje bij mama zitten huilen, om ten slotte weer terug te komen bij ons en te vragen wat we wisten.

‘Het ziet er behoorlijk slecht uit als je de artsen moet geloven. Maar daar zijn we inmiddels mee opgehouden, en het ziet er nu minder slecht uit dan het had kunnen zijn. Wanneer je het op onze manier bekijkt, ziet het er goed uit,’ zeiden we tegen hen, knikkend en ernstig glimlachend zoals je je voorstelt dat sekteleiden waarschijnlijk doen wanneer ze zieltjes proberen te winnen. ‘Mama leeft immers nog. Dat is essentieel. Ze zeggen alsmaar tegen ons dat ze elk moment kan doodgaan, maar dat is nog niet gebeurd. We krijgen een second opinion. Hopelijk van iemand die het net zo ziet als wij,’ zeiden we.

Aangezien iedereen bijna net zo graag als wij wilde dat er positief nieuws was, werd dit zonder slag of stoot geaccepteerd. Ze wisten niet hoe snel ze ons moesten geruststellen.

‘Nina is ook gevallen, haar hele hoofd lag open, en zij was zesentachtig. Ze hebben haar dichtgenaaid, en toen heeft ze nog minstens een paar jaar geleefd.’

‘Bill woog honderddertig kilo, was maatschappelijk blind en had een aneurysma. De artsen hebben het eruit gesneden, en nu is hij ruim dertig kilo afgevallen, heeft hij het zicht van een twintigjarige,

en het deel van zijn hersenen dat ze hebben verwijderd heeft hij nog geen moment gemist.’

‘Ik kende iemand die te horen had gekregen dat hij een zeldzame en ongeneeslijke ziekte had. Het jaar daarop heeft hij geleefd alsof het zijn laatste was, want hij dacht ook dat het dat was: hij stopte met werken, nam afscheid van al zijn dierbaren, perste alle levenservaringen op zijn bucketlist er nog in. En toen bleek dat de artsen zijn dossier met dat van iemand anders hadden verwisseld. Hij was al die tijd kerngezond.’

‘Wonderen bestaan,’ zeiden ze.

Dit gaf zoveel voldoening dat het bijna leek alsof we de second opinion al hadden gekregen en de uitkomst daarvan was dat de artsen gewoon overdreven pessimistisch waren. Dat hadden we al gedacht. Het voelde allemaal buitengewoon geruststellend.

Of althans, dat was het totdat we de second opinion daadwerkelijk kregen en de arts in kwestie het eens was met alle andere artsen die we al hadden gesproken. En die eerdere artsen wilden ons vervolgens per se de scans van mama’s hersenen laten zien om aan te tonen hoe hopeloos de situatie precies was, dankzij een bloeding ter grootte van een aardappel. Het begon heel duidelijk te worden dat dit uiteindelijk toch niet zo’n wonderbaarlijk succesverhaal werd. Toen wilden de mensen die ons eerst hadden aangemoedigd, medeplichtig in onze ontkenning, ineens heel graag dat we de feiten onder ogen zagen.

‘Bills aneurysma zat in een ander deel van de hersenen...’

‘Nina is daarna nooit meer de oude geworden, weet je... En haar haar groeide niet meer aan op de plek van de hechtingen.’

Het verhaal van de zeldzame en ongeneeslijke ziekte bleef onveranderd, voor wat het waard is.

Ik ging naar buiten en barstte in snikken uit. Dat deed ik in de daaropvolgende paar dagen heel veel. Ik werd een soort onheilsprofeet, een beetje zoals de mensen die je weleens ziet overgeven voor de deur van een Burger King. Dan stond ik bij de voordeur

van Brighton General Hospital en belde iedereen die op de hoogte moest worden gehouden en die op dat moment niet binnen zat, en wanneer dat gedaan was, gaf ik me eraan over. Patiënten en bezoekers die waarschijnlijk alleen maar kwamen voor een of ander onschuldig kwaaltje, zoals een gebroken teen of een vastzittende hoest, zagen me dan met mijn vuist in de lucht schudden en liepen me snel voorbij, met een blik alsof ze er nu ineens van overtuigd waren dat ze hun eigen doodvonnis tegemoet gingen.

Die eerste avond ging ik weer naar binnen en maakte me klaar om definitief afscheid te nemen, voor het geval de artsen gelijk hadden en ze de ochtend niet zou halen.

Ik wil graag geloven dat mama op een bepaald niveau (hopelijk niet het fysieke niveau waar ze ons kon horen praten over een lot waarin ze niet langer een stem leek te hebben, maar een fijner, metafysisch niveau) alles kon zien wat er gebeurde. Echt, het zou zonde zijn als ze een van de weinige keren had gemist dat iemand papa ooit had zien huilen. Laura en ik waren zo verbaasd dat we zelf bijna heel even vergaten te huilen, tot het besef dat het echt wel heel erg moest zijn zich langzaam van ons meester maakte, waarop we nog veel harder begonnen te janken dan voorheen. Dus we namen afscheid. We huilden en vertelden haar wat een fantastische moeder ze was, dat we het wel zouden redden en dat ze zich geen zorgen hoefde te maken om ons. We zeiden tegen haar dat er geen spinnen in de kamer waren, wat misschien eigenaardig klinkt maar logischer is wanneer je begrijpt dat dat iets was wat ze elke avond tegen Laura en mij zei toen we klein waren om te zorgen dat we gingen slapen, en wat sindsdien een ritueel was geworden. Vervolgens schuifelden we het ziekenhuis uit naar buiten, elkaar stevig vasthoudend, en gingen we in een clubje op weg naar het huis van Ollie en mij, aangezien dat het dichtstbij was en niemand eigenlijk een van de anderen alleen wilde laten die nacht.

Laura en ik klampten ons aan elkaar vast en somden alles op wat we nooit meer zouden gaan doen nu mama op sterven lag.

‘We zullen *Funny Girl* nooit zien. Ze probeerde ons altijd zover te krijgen, en nu zal het er nooit meer van komen.’

‘We zullen nooit meer een verjaardagskaart krijgen. Papa denkt er nooit aan.’

‘We zullen nooit meer haar gebakken aardappels eten.’

‘Nou, ik weet wel hoe je haar gebakken aardappels maakt. Je hebt er griesmeel voor nodig,’ zei ik.

‘Dat is niet hetzelfde. Ik ga van mijn leven geen gebakken aardappel meer eten,’ zei Laura, en de gedachte daaraan was zo’n deprimerend en dramatisch offer dat ik me begon af te vragen of het haar meer deed dan mij, waarop we allebei in tranen uitbarstten.

‘Je kunt niet stoppen met gebakken aardappels eten. Dat zou mama niet willen. Hoe moet het dan met Kerstmis?’ zei ik.

‘Oké, misschien alleen met Kerstmis. Maar het zal niet hetzelfde zijn. Niets zal ooit meer hetzelfde zijn.’

Toen we thuiskwamen, ploften we op de bank neer en keken naar *Grand Designs* (en we voelden een bijzondere verwantschap met elk overschreden budget, elk ingestort dak en ieder stel wiens huwelijk zichtbaar aan het afbrokkelen was) totdat we in slaap vielen. Het had iets intens geruststellends om andermans leven te zien instorten, ook al kwamen die crises niet in de buurt van wat wij doormaakten. Een verprutste tegelklus was toch echt van een ander kaliber. In de categorie shitzooi was die waar wij in beland waren er een van catastrofale omvang.

Hoe je met artsen communiceert

De volgende ochtend was er meer goed nieuws: mama leefde nog steeds. Je moet niet onderschatten hoe opbeurend dit nieuws is in dergelijke situaties. Terwijl papa weer naar het ziekenhuis ging om te informeren naar de stand van zaken, ging Ollie de deur uit om een feestontbijt te kopen. Hij kwam terug met een arm vol gebakjes en cupcakes met Disney-personages erop. Hij is er heilig van overtuigd dat er geen enkel probleem bestaat dat niet valt op te lossen met voedsel, wat deels de reden is waarom het zo goed werkt tussen ons: we zijn allebei overtuigd aanhanger van de leer dat liefde door de maag gaat. Als we het weleens oneens zijn, weten we dat een kop thee en een koekje meestal de manier is om eruit te komen. Ik ben als de dood voor de dag dat we zo'n ruzie krijgen dat we het niet kunnen oplossen met een snack.

Maar die ochtend kostte het zelfs mij moeite om met hangen en wurgen meer dan één croissantje naar binnen te krijgen, vooral omdat Laura (die helemaal niks door haar keel kon krijgen) elke hap die ik nam met een beschuldigende blik zat gade te slaan.

Ze prikte in een knalroze cupcake met een afbeelding van Pumba erop en barstte in tranen uit. 'Wat nou als ze doodgaat?' jammerde ze.

Ik stond op en omhelsde haar terwijl ze daar zat, stijf en wezenloos. 'Ze gaat niet dood. Mama is sterk. Ze komt hier doorheen,' zei ik. Over haar hoofd heen staarde ik naar Ollie. 'Ollie, kan ik je heel even boven spreken?'

Hij trok zijn wenkbrauwen naar me op.

'Nu.'

We gingen naar boven, naar de slaapkamer, en ik deed de deur behoedzaam dicht.

Ik draaide me om naar Ollie. ‘Wat nou als ze doodgaat?’ jammerde ik. Ik kokhalsde tegen zijn borst. Ik kwijlde op mijn haar. Ik veegde mijn gezicht af aan zijn t-shirt. Vervolgens vermande ik me weer en ging ik naar beneden en deed ik alsof ik dat allemaal niet had gedaan.

Laura keek eerst naar Ollies t-shirt, dat er nu uitzag als een schilderij van Edvard Munch, toen naar mij en pakte mijn hand. ‘Je hoeft niet dapper te doen voor mij, hoor, Hannah. We moeten er zijn voor elkaar,’ zei ze.

‘Ik doe niet dapper. Dat hoeft niet. Het komt helemaal goed met mama. Let maar op,’ zei ik, haar nog een keer vlug tegen me aan drukkend. ‘Kom op, we gaan. Er is vandaag vast beter nieuws.’

Sterk zijn en positief blijven zijn de emotionele lasten op de schouders van eerstgeborenen. Desalniettemin meende ik groten-deels wat ik zei. Eerlijk waar. Wanneer ik niet hysterisch aan het huilen was, bleef ik resoluut optimistisch. Ik droeg mijn positieve instelling als een harnas dat alle gezond verstand tegenhield. Als ik mijn verstand erbij had gehad, zou ik misschien hebben gedacht aan mijn vriendin Louise. Louise had op een dag op Wikipedia gelezen over de Wet van Aantrekking en was een fervent aanhangster geworden, ervan overtuigd dat ze alles kon manifesteren wat ze maar wilde in haar leven door het universum daartoe opdracht te geven en tegen zichzelf te praten in de spiegel. Toen haar vriendje het met haar uitmaakte, weigerde ze dat te erkennen en vertelde ze in plaats daarvan aan iedereen die naar hem vroeg dat hij op reis was voor zijn werk. Eén keer heeft ze zelfs een opblaaspop die ze had gekocht voor het vrijgezellenfeest van haar zus een van zijn t-shirts aange-trokken, zodat ze zijn terugkomst beter kon visualiseren. Ik was een beetje zoals zij. Ik geloofde werkelijk dat als ik weigerde de hoop op te geven, het universum me zou horen en mama zou terugbrengen. Ik schijn dus heel goed te zijn in ontkennen. Waarschijnlijk komt

dat door mijn katholieke opvoeding. En dan heb ik het nog niet eens gehad over het feit dat ik elke dag dezelfde trui droeg naar het ziekenhuis, omdat me ooit iets prettigs was overkomen toen ik die aanhad en ik hem sindsdien beschouwde als mijn gelukstrui.

Maanden later opperde mijn therapeut dat ik nog steeds in de ontkenningfase zat, wat ik enorme flauwekul vond. Ik wist immers heel goed dat mijn moeder dood was. Dat ontkende ik heus niet. Achteraf gezien had ze misschien meer kijk op de zaak dan ik ooit heb willen erkennen.

Maar op dat moment in het ziekenhuis geloofde ik werkelijk dat er nog hoop was. Het was immers al de tweede keer dat de artsen het mis hadden gehad. Het was heel bemoedigend.

Opgewekt bracht ik dit onder de aandacht van de chirurg toen hij binnenkwam om met ons te praten. Het was een nieuwe dit keer, eentje die er vriendelijker en sympathieker uitzag dan de vorige. Hij begroette ons in de familiekamer, nog gehuld in zijn operatiekleding, wat hem een aantrekkelijk ‘doorsnee’ uiterlijk gaf, een beetje zoals wanneer Obama een spijkerbroek draagt. Hij sloeg zelfs jarenlange medische training in de wind en gaf ons allemaal een hand. Ik dacht dat er misschien één arts bereid was om de zaak net zo te bekijken als ik. Althans, totdat ik een ingestudeerde verhandeling begon af te steken over medische wonderen.

Hij wreef over zijn gezicht. ‘U stelt me dezelfde vraag, maar ik kan u geen ander antwoord geven,’ zei hij. Vervolgens vertelde hij ons dat ze de beademing gingen uitzetten en dat we misschien wel weer afscheid zouden willen nemen, aangezien ze niet verwachtten dat ze dat zou overleven.

Papa keek zo somber bij dit nieuws dat ik heel even echt emotionele verbondenheid voelde tussen ons, een gedeelde ervaring van misère en hartzeer vanwege wat de arts had gezegd. Toen zwaaide hij met zijn telefoon en verkondigde dat zijn zus, Iris, onderweg was. Ik geef toe: dat was ook echt afschuwelijk nieuws. En om de zaak nog erger te maken, was het bovendien mijn schuld.

‘Verdomme. Hoe wist ze dat we hier zijn?’ vroeg papa.

Ik beet op mijn lip. ‘Ah,’ zei ik. ‘Ik heb haar een bericht gestuurd. Om het haar te laten weten. Van mama. Maar ik had niet gedacht dat ze het zou zien. Ik dacht dat Iris niet geloofde in mobiele telefoons?’

‘Natuurlijk wel. Ze heeft me net een bericht gestuurd met een mobiele telefoon om te zeggen dat ze eraan komt.’ Papa keek me onheilspellend aan. ‘Ik ben bij je moeder,’ zei hij, en hij liep terug naar de zaal.

Ollie, Laura en ik bleven alleen achter in de familiekamer, elkaar chagrijnig aanstarend.

Iris is zo’n ongetrouwde tante die je meestal aantreft in een roman van Jane Austen en die enkel dient om een obstakel te vormen tussen de romantische hoofdpersonages, maar van wie je aanneemt dat ze in het echte leven ergens rond de jaren tachtig van de vorige eeuw is uitgestorven – en dat het overgebleven handjevol aanhanger van Thatcher is geworden. Mama en zij hadden zo’n soort relatie waar ze humoristische teksten op ansichtkaarten van maken. Gedurende de eerste jaren van het huwelijk van mijn ouders noemde ze mama consequent ‘Die Vrouw’. Pas toen ik was geboren ontdooide ze en kwam ze op kraambezoek met de mededeling: ‘Geen zorgen, misschien is de volgende wel een jongen,’ wat alles bij elkaar genomen toch vooruitgang mocht heten.

Ze was geen vrouw die je om je heen wilde hebben in de nasleep van een crisis, wanneer het gevaar geweken was en je voorzichtig de overlevenden aan het tellen was. Ze zou hun een standje geven omdat ze roekeloos waren geweest. Ik wou dat ik daar allemaal aan had gedacht voordat ik haar had uitgenodigd voor onze crisis.

‘Dit voelt als die keer dat we met het ouijabord van Hayley van de burens aan het spelen waren en we een week later allemaal voedselvergiftiging kregen en dachten dat we de duivel hadden opgeroepen,’ zei ik.

Laura keek me aan. ‘Dan had ik nu liever die voedselvergiftiging gehad.’

‘Doe niet zo mal,’ zei Ollie. ‘Je had geen keus. Je moest het haar wel laten weten: ze is familie. Jullie moeten gewoon allebei wat eten. Laura, je hebt vandaag nauwelijks iets op. Je voelt je vast beter als je iets hebt gegeten. Ik ga wel even naar de winkel beneden.’

‘Doe geen moeite, Ollie,’ zei ik. ‘De winkeleigenaar heeft waarschijnlijk onraad geroken en de winkel vervroegd gesloten.’ Dienstverlenend personeel is als de dood voor Iris.

‘Wat nou als ze zich gaat staan verkneukelen? Wat nou als ze zegt dat het mama’s eigen schuld is?’ zei Laura. ‘Tegen mij heeft ze een keer gezegd dat ik te onvoorzichtig was om mijn maagdelijkheid te bewaren.’

‘Dat zal ze niet zeggen,’ zei Ollie. Hij zette zijn voeten anders neer en wendde zijn blik af. ‘Waarschijnlijk.’

We liepen de gang in. De hermetisch afgesloten zaal deur gleed met een sissend geluid open en Iris verscheen. Iris was een vrouw van wie je vermoedde dat ze misschien wel hermetisch verzegeld was onder haar tweedrok en haar verstandige schoenen. Als je tenminste ooit een gedachte wijdde aan wat daaronder zat, iets waarvan ik me afvroeg of iemand het ooit gedaan had. Op dat moment, met haar stevig gefixeerde permanent en haar kaarsrechte postuur van maar liefst één meter zevenenvijftig, zag ze eruit als de menselijke belichaming van een ziekenhuisvrouw. Ik zette me schrap voor een opmerking over mama’s onhandigheid.

In plaats daarvan omhelsde ze Laura en mij stevig. ‘Meisjes. Ik zal niet doen alsof ik Gods plan doorgrond. Dat is niet aan mij. Maar wees gerust, er is een plan, zelfs al kunnen we met geen mogelijkheid zeggen wat dat zou kunnen zijn en kan het soms ondenkbaar wreed lijken. Ik moet zeggen dat ik dit keer werkelijk nogal boos op hem ben. Vertel, waar is jullie moeder?’

Laura wees en Iris beende met ons in haar kielzog naar de zaal toe, waar papa zich schuilhield en met de verpleegsters zat te praten.

‘Patrick, hou op met flirten met de verpleegsters. Je vrouw ligt notabene in coma. Het geeft geen pas.’ Vervolgens liep ze naar mama’s bed toe, pakte haar hand en zei op luide toon: ‘Jennifer, wakker worden. Wakker worden nu, Jennifer. Jennifer, het is tijd om wakker te worden.’ Toen ze niet wakker werd, wendde Iris zich weer tot ons. ‘Nou ja, je weet het nooit. Soms moeten mensen gewoon eens streng toegesproken worden.’

Er was nog een reden waarom de komst van Iris het Slechtst Mogelijke Nieuws was (wat je alleen maar mag zeggen wanneer het daadwerkelijk Slechtst Mogelijke Nieuws zich al heeft voltrokken) en dat was vanwege mijn moeders zus Cathy, die een paar uur voor Iris’ komst in een wolk van sjaaltjes was komen binnenwaaien nadat het reizende theatergezelschap waarbij ze werkte haar had afgezet. Niemand wist precies wat ze deed bij het theater; het was een van de mysteries van Cathy, net als waar ze haar eindeloze voorraad kaftans vandaan haalde of waarom haar lippenstiftlijn altijd een halve centimeter boven haar daadwerkelijke lippen zat. Cathy was totaal anders dan Iris. Sterker nog, dit gold ook voor de rest van de schoonfamilie, dus ik vraag me af of de verschillen tussen papa en mama een deel van de aantrekkingskracht vormden die hen überhaupt bij elkaar heeft gebracht. Maar wat die aantrekkingskracht voor hen ook mocht hebben ingehouden, het sloeg niet altijd over op hun familieleden, die elkaar over het algemeen tegemoet traden met verbijsterde doch afstandelijke aanvaarding. Een familielid dat op sterven ligt, echter, was precies het soort situatie dat voor een gespannen sfeer zou kunnen zorgen. Nu Iris en Cathy zich op dezelfde plek bevonden, zou het slechts een kwestie van tijd zijn voordat Cathy iets absurds zei en Iris iets venijnigs.

En jawel hoor, Iris had zich nog maar net bij ons op de kleine bank in de familiekamer geïnstalleerd of tante Cathy, die even naar buiten was gegaan om een frisse neus te halen, stormde naar binnen met een infuuszak die aan een standaard was bevestigd. Mijn oom

Dan drentelde schuchter achter haar aan, trok een verontschuldiggend gezicht en haalde zijn schouders op, en ging toen weer naar de zaal, want het was zijn beurt om bij mama te zitten.

‘O mijn god. Cathy,’ zei ik.

‘Waar heb je dat infuus vandaan?’ vroeg papa.

‘Je hebt het toch niet van iemand gestolen, hè?’ vroeg Laura, die asgrauw zag.

Cathy zette direct haar stekels op. ‘Natuurlijk heb ik het niet gestolen. Ik heb het gevonden in de gang naast een leeg bed. Iemand moet het daar hebben achtergelaten. Hoe dan ook, het is maar goed dat ik het heb gevonden. Je wilt niet weten waar ze deze dingen mee vullen in naam van de wetenschap.’ Ze keek veelbetekenend de kamer rond. ‘Middelen.’

Dit was niet het antwoord dat we hadden verwacht; het leek een beetje te voor de hand liggend.

‘Om mensen te hersenspoelen,’ vervolgde ze, en nu begon het ergens op te lijken. ‘Grote samenzwering om het te verdoezelen. Ze willen je rustig houden, weet je. Dociel. Zodat je geen vragen gaat stellen over wat ze allemaal met je doen. Het is me opgevallen dat Jenny ook aan een infuus ligt.’

We hielden collectief onze adem in en keken allemaal naar Iris, behalve Cathy, die met samengeknepen ogen naar de infuuszak keek.

Iris knikte langzaam. ‘Ja, Cathy, en het is duidelijk dat het werkt. Ze ligt in coma.’

‘Precies. Het is vreselijk verontrustend.’ Cathy greep naar de plooiën van haar kleding. ‘Waar is mijn leesbril? Er staan allerlei ingrediënten op de zak vermeld, kijk maar.’ Ze wuifde naar Laura. ‘Een van jullie meiden moet even hier komen en dit aan me voorlezen.’

‘Maar zetten ze de namen van de hersenspoelmiddelen wel op de buitenkant van de zak, Cathy?’ vroeg papa, een grijns achter zijn hand verhullend. ‘Zouden ze die informatie niet verborgen willen houden?’

‘Je moest eens weten.’ Ze gooide het loshangende haar uit haar gezicht. ‘Kijk maar eens hoeveel mensen hier doodgaan. Dat is omdat hun lichaam de medicatie niet aankan.’ Cathy nam papa op. ‘Wat geven ze Jenny te eten? Ik heb wat ongepasteuriseerde yoghurt meegebracht. Ze zal massa’s natuurvoeding nodig hebben om alle schadelijke dingen waarmee ze haar volpompen te neutraliseren.’

Mijn telefoon trilde. Het was Evie: ze stond buiten te wachten.

Evie was mijn oudste vriendin. Zij en ik hadden elkaar leren kennen op de peuterspeelzaal en waren praktisch samen opgegroeid.

Ik liep de zaal uit en de gang in, waar ze stond te wachten met haar acht maanden oude zoontje, Harry. Aangezien ze me regelmatig sms'te om te zeggen dat ze amper nog de tijd kon vinden om naar de wc te gaan, voelde haar komst naar het ziekenhuis als een blijk van ware vriendschap.

Ik omhelsde haar stevig en nam haar mee naar de zaal en de familiekamer. ‘Evie is gekomen om mama te zien,’ zei ik.

Iris nam hen allebei op. ‘Werkelijk, Patrick. Een ziekenhuis is geen plaats voor een baby,’ mompelde ze.

Papa negeerde haar. ‘Fijn dat je bent gekomen, Evie,’ zei hij.

Ze glimlachte. ‘Nou ja, Jennifer heeft mij ook praktisch opgevoed. Ik wilde er graag bij zijn om afscheid te nemen. Als dat mag?’

Papa knikte.

Cathy sprong op. ‘Natuurlijk, lieve kind. Kom, laat mij deze prachtige jongen maar van je overnemen.’ Ze greep Harry beet, die lichtelijk geschokt keek.

Evie keek van Cathy naar mij.

Ik knikte naar haar. ‘Toe maar,’ zei ik. ‘We willen hem niet traumatiseren met de aanblik van mama, gekoppeld aan al die machines.’ Ik dacht niet aan het trauma dat we hem misschien zouden bezorgen met de aanblik van Cathy.

Ze glimlachte onzeker, stond toen op en liep de kamer uit.

De deur was nog maar nauwelijks achter haar dichtgegaan of Cathy begon tegen Harry te kirren, hem daarbij zo dicht tegen zich

aan drukkend dat ik me begon af te vragen of het fysiek mogelijk was om een baby plat te drukken en hem ondertussen van top tot teen met lippenstift te besmeuren.

‘En nog steeds komt haar lippenstiftlijn niet van zijn plaats,’ fluisterde Laura tegen mij.

Harry, op zijn beurt, reageerde net zo razendsnel door in huilen uit te barsten. Dit hielp hem geenszins om aan Cathy te ontkomen, want ze drukte hem simpelweg nog dichter tegen zich aan.

‘Stil maar,’ zei ze. Ze keek naar ons. ‘Baby’s zijn heel gevoelig voor een negatieve sfeer, weet je. Hij voelt ongetwijfeld de aanwezigheid van de dood,’ zei ze, het laatste woord fluisterend.

Laura en ik keken elkaar aan.

Iris sloeg haar gade. ‘Cathy, je smoort hem nog. Een kind heeft ruimte nodig. Geef hem maar aan mij, dan zet ik hem wel buiten. Als jij hem knuffelt, leert hij het nooit.’

Cathy hield hem nog steviger vast en wiegde hem. ‘Onzin, Iris. Een baby moet nabijheid voelen. De kracht van moederlijke warmte valt niet te overschatten. Hij moet gewoon menselijk huidcontact voelen. Hannah, hou hem even vast terwijl ik mijn blouse losknoop.’

Ik deed een stap naar achteren. Ik ben nooit goed geweest in confrontaties.

Iris deed haar ogen dicht. ‘Werkelijk, Cathy. Dat lijkt me echt niet nodig.’

Cathy nam haar aandachtig op en knikte. ‘Jenny heeft altijd gezegd dat je moeder een kille vrouw was. Het is zo jammer wanneer niet wordt voorzien in de fundamentele basisbehoeften van een kind; daar krijg je ontzettend ongelukkige volwassenen van, is mijn ervaring altijd. Iris, heb je weleens overwogen om je open te stellen voor een visualisatie-oefening? Dan zie je in gedachten je moeder voor je en laat je al je onderdrukte emoties op haar los. Ik denk dat het je echt zou kunnen helpen om een aantal van je problemen met emotionele nabijheid achter je te laten.’

Toen Evie tien minuten later terugkwam in de kamer, trof ze

Cathy aan met haar blouse tot aan haar middenrif afgestroopt, uit alle macht een ontredderde Harry vasthoudend terwijl Iris hem uit haar greep probeerde los te wurmen.

‘Iris, je snapt helemaal niets van natuurlijk ouderschap,’ beweerde Cathy boven Harry’s gejammer uit, terwijl ze haar brede behaband weer over haar schouder trok.

‘Eh,’ zei Evie. ‘Ik moest maar weer eens gaan.’

Zo trof de specialist ons aan – niet de aardige Obama-specialist dit keer, maar weer Richard Gere – samen met een verpleegster, toen hij terugkwam om te controleren of het ons voor eens en altijd heel duidelijk was dat er nu echt geen hoop meer was en dat het in feite niet in mama’s belang was om haar nog in leven te houden. En toen begon Laura te huilen en deelde de verpleegster tissues uit. Papa keek stil en somber, en zelfs Cathy en Dan legden liefdevol aan me uit dat het nu echt gedaan was en dat we haar moesten laten gaan.

Dokter Richard Gere schraapte zijn keel. ‘We weten dat jullie graag een priester zouden willen laten komen om de laatste sacramenten toe te dienen, dus we zijn bereid om daarop te wachten,’ zei hij. Vanuit zijn ooghoek wierp hij een blik op de verpleegster, die achter hem stond te drementelen. ‘Hoe staat het daar overigens mee?’

Ze spreidde haar handen in een verontschuldigend gebaar. ‘We zijn er eentje aan het zoeken, maar ze hebben allemaal vakantie.’

‘Wat? Alle priesters uit de omgeving? Tegelijk?’ vroeg Gere. ‘God-alle Jezus,’ mompelde hij. Hij keek even naar papa. ‘Sorry.’

‘De bisschop is in de regio. Er is een of andere conventie...’ zei de verpleegster.

Achter mij snoof Iris. ‘Wat absurd, dat ze met zijn allen tegelijk een wit voetje bij hem proberen te gaan halen. Patrick, je moet hem schrijven. De sterfelijke zielen van mensen lopen gevaar – in tegenstelling tot zijn ego, kennelijk.’

Ik glimlachte stilletjes voor me uit. Dit voelde als een teken, en als het niet van God in eigen persoon was, dan in elk geval van zijn

handlangers. Geen priester, geen laatste sacramenten. Geen laatste sacramenten, en wij – en mama – hadden weer wat tijd gewonnen.

Ze vonden een non die het wel wilde doen.

Er zijn talloze momenten waarop je ontzettend veel kunt hebben aan godsdienst, geloof of een of ander algemeen vertrouwen in een hogere macht gedurende de echt zware tijden in je leven. Dit was niet zo'n moment.

De non was een knokige, verschrompelde vrouw die eruitzag alsof ze uit hout was gekerfd.

‘Dient u wel vaker de laatste sacramenten toe, Zuster?’ vroeg papa.

‘Ik ben een werktuig van God,’ verkondigde de non, en ze manoeuvreerde ons in een kring rond het bed en liet ons elkaars hand vasthouden.

Gedurende één afgrijselijk moment dacht ik dat ze ons ‘Kumbaya’ zou laten zingen. We keken elkaar aan totdat we zagen dat ze ons streng en strak aanstaarde, en toen bogen we onze hoofden.

Uit een gehavende schoudertas haalde ze een gebedenboek en een fles water tevoorschijn. Vervolgens huiverde ze, gooide haar armen in de lucht en begon ze aan wat voelde als een dramatische lezing van de Openbaring van Johannes. Als je weleens zo'n evangelische predikant in Amerika hebt zien preken, heb je misschien een beetje een idee van hoe dit ging. Haar gebedenboek schokte in haar handen heen en weer. Ze riep de geest des lams aan en verjoeg Satan. Op een gegeven moment begon ze het begin van de eindeloze nacht te beschrijven, wat een beetje te veel met de neus op de feiten voelde. Net toen ze haar publiek begon kwijt te raken, haalde ze een fles tevoorschijn en smeed daarmee royale hoeveelheden wijwater in het rond alsof ze fysiek onze zonden probeerde weg te wassen, zodat de verpleegsters gealarmeerd omkeken. Ze deed zelfs een soort dansje op de plaats (al is dat achteraf gezien misschien gewoon artritis geweest).

‘Wees gezegend, kind,’ zei ze tot slot, en ze sloeg een kruis en verkondigde vervolgens op luide toon: ‘Ze is nu bij God.’

Dit leidde tot een collectief happen naar adem en een moment van massale paniek, tot we allemaal naar de hartmonitor keken en beseften dat die nog steeds een hartslag registreerde.

Daarna liep ze naar mij toe, pakte mijn handen beet en zei tegen me dat het moment was gekomen om sterk te zijn. Het was nu mijn taak om voor de familie te zorgen.

Gealarmeerd staaarde ik haar aan. ‘Eigenlijk,’ zei ik, ‘weet ik niet of... Nou ja, papa...’ Het was een van de meest verontrustende ervaringen van mijn leven. Ik had het gevoel dat ik te weinig wisselgeld had teruggekregen.

Ik keek even naar Iris, die de non stond gade te slaan, haar lippen zo strak getuit dat ze paars waren aangelopen en bijna helemaal verdwenen waren. Iris was opgevoed door de nonnen, en dat had ze hen nooit echt vergeven.

Papa schraapte zijn keel. ‘Dank u wel, Zuster,’ zei hij. ‘Ik loop wel even met u mee naar buiten.’ Hij escorteerde haar de zaal uit en ondertussen konden de verpleegsters de ergste plassen wijwater opdweilen.

Toen de zaaldeuren dichtgingen kwam Cathy, die zich strategisch uit de voeten had gemaakt voordat het ritueel begon, weer naar binnen wandelen.

‘Je kunt wel zien waarom ze non is geworden, hè?’ zei ze. ‘De arme stakker, wat had ze voor keus, met zo’n gezicht?’

Toen papa terugkwam, liepen de verpleegsters naar ons toe. Met een hand op papa’s arm vroegen ze of we er klaar voor waren om afscheid te nemen. We keken elkaar aan. We hadden er klaar voor moeten zijn. We hadden ruim de tijd gehad. Maar we waren het er allemaal over eens dat het eigenlijk niet goed genoeg was, en bij de non hadden we geen van allen een warm gevoel gehad, toch? En wanneer iemands sterfelijke ziel op het spel staat, moeten de dingen wel deugdelijk

gedaan worden, met een echte priester, toch? Dus er zat niets anders op: we moesten het overdoen, en met een priester dit keer. Voor haar lichaam hadden we geen hoop meer, maar voor haar ziel zouden we ons uiterste best doen. Dat was het minste wat we konden doen.

Terwijl wij elke parochie in de wijde omtrek belden, op zoek naar een reserve Man van God, waren de artsen heel stilletjes mama's leven ten einde aan het brengen. Ze reduceerden de medicatie die haar in coma hield, en hoewel ze niet wakker werd, ging ze ook niet dood. Toen zetten ze de apparatuur uit die haar ademhaling ondersteunde. Het voelde alsof ze ook mijn zuurstoftoevoer hadden afgesloten, tot ik besepte dat ik afwachting mijn adem inhield om te zien of ze zelf zou gaan ademhalen. Toen ze dat deed, noteerde ik dit in gedachten als de zoveelste triomf.

Ik ging naast haar bed naar haar zitten staren. Op school zeiden mensen altijd tegen me dat ik maar bofte met een moeder zoals zij (zij met haar hoge jukbeenderen, jeugdige voorkomen en brede mond die ik tot mijn grote verdriet niet had geërfd), om me vervolgens met een dubieuze blik aan te kijken en tot de conclusie te komen dat ik op mijn vader leek. Ik staarde naar haar en probeerde haar met mijn gedachten te dwingen om wakker te worden. Ze bleef vastberaden buiten bewustzijn. Dus fluisterde ik in haar oor dat ze moest blijven ademhalen, moest blijven doorgaan, moest blijven leven. Het was nu in haar handen.

Toen de artsen alles hadden gedaan wat ze konden, wachtten ze tot wij een priester aan zijn haren uit zijn pensioen hadden gesleept zodat we de laatste sacramenten weer van voren af aan konden toedienen.

Dus we reden een priester naar binnen die nog kleiner en ouder was dan de non was geweest.

‘Bedankt voor uw komst, Eerwaarde,’ zei papa. ‘We waarderen het dat u ondanks uw pensioen hierheen bent gekomen om dit voor ons te doen.’

‘U hebt de karaoke-avond in het tehuis onderbroken,’ zei de priester. ‘Ik ben blij dat ik hier ben.’

Laura greep mijn hand. ‘Als hij met pensioen is, werken zijn krachten dan nog wel?’

De priester wendde zich tot haar. ‘Lieve kind, ik ben een priester, geen tovergeest.’ Hij haalde een klein, zwart boekje uit zijn jack tevoorschijn, las zachtjes de woorden en gebeden voor die mama’s ziel verlost van al haar aardse zonden, zalfde haar met heilige olie en sloeg een kruis. En daarmee was zijn werk gedaan en hadden wij de laatste taak volbracht die we ooit voor mama konden volbrengen. Na de non was het een gigantische anticlimax.

En toen restte ons niets anders meer dan afscheid nemen.

Het is werkelijk onmogelijk om wat er nu komt te zeggen zonder ongevoelig en onverschillig te klinken. Ik heb het geprobeerd, in openhartige en diepzinnige gesprekken met vrienden waarin ik het schoorvoetend toegaf. Maar vervolgens kregen ze allemaal, steevast, dezelfde gealarmeerde en vaag schijnheilige uitdrukking op hun gezicht om vervolgens te mompelen dat zij het niet zo’n opgave zouden vinden. Dus ik ben gestopt met proberen het mooier te laten klinken en heb me verzoend met het feit dat er een grote kans is dat ik volstrekt harteloos overkom.

Dus hier komt-ie: er is een grens aan het aantal keren dat je, in zo’n kort tijdsbestek, op een fatsoenlijke manier afscheid kunt nemen. Je hebt immers maar een beperkte emotionele reserve om uit te putten, en heel eerlijk gezegd: als je eenmaal je hartgrondige, einde-van-*Casablanca*-achtige speech hebt afgestoken (waarvan je heimelijk tegen jezelf zegt dat je er, in een andere context, een of andere prijs mee in de wacht zou hebben gesleept), deze vervolgens hebt herzien en nog eens een tweede keer hebt afgestoken, ben je echt een beetje aan het eind van je Latijn. Tegen de tijd dat je aan je derde poging begint, kun je eigenlijk alleen maar hopen dat die ander je de eerste keer al heeft gehoord, toen je het in feite het beste verwoordde, en dat hij of zij de boodschap toen al heeft gekregen.

Op dat punt zaten we met zijn allen tegen de tijd dat de priester was vertrokken. En het maakte evengoed niet zoveel uit, want het was nog steeds niet het definitieve afscheid, hielden we onszelf voor. Het was meer een ‘tot straks’, want we zouden alleen maar even de deur uit wippen om een hapje te gaan eten. Daarna zouden we terugkomen om weer bij mama te gaan zitten tot diep in de nacht, of hoelang we ook nog maar hadden met haar, dus we zouden nog tijd zat hebben om weer een ander, en dit keer definitief, afscheid te verzinnen. Aangezien we al dagenlang te horen kregen dat ze elk moment kon komen te overlijden, enkel om tot de ontdekking te komen dat ze nog steeds in leven was, hadden we er alle vertrouwen in dat ze nog wel een uurtje of twee zou wachten. Dus iedereen vertrok totdat alleen papa en ik nog over waren bij mama.

‘Ga maar wat eten, rust even uit. Ik blijf hier wel,’ zei hij.

‘We gaan alleen wat te eten halen, en dan komen we terug,’ beloofde ik. ‘Ik zie je zo weer, mam.’

Niet, dus.

Laura, Ollie en ik liepen naar buiten, de avond in, naar de auto. We hadden die dag amper natuurlijk licht gezien. Ik keek achterom naar het ziekenhuisblok in de richting waar mama lag. Onzichtbare handen reikten omhoog naar mijn keel en knepen zo hard dat ik nauwelijks lucht kreeg. Ik had het gevoel dat ik stikte onder een golf van heimwee die des te erger was omdat ik nu wist dat het permanent was: ik had geen thuis meer. Thuis lag daarboven in een ziekenhuisbed dood te gaan, en dat viel niet te ondervangen. Thuis was voor altijd weg. Ik perste me tegen Ollie aan.

‘Ik wil niet dat dit gebeurt. Ik wil mijn moeder. Ik wil gewoon mijn moeder.’

Hij hield me vast en suste me tot ik mezelf weer in de hand had, en toen stapten hij, Laura en ik in de auto en reden we terug naar ons huis, met Iris achter ons aan. Iris had wijselijk besloten dat papa ruimte en tijd alleen met mama nodig had. Ze had er niet aan gedacht dat wij misschien ook wel graag wat ruimte hadden

gewild. (Dat hadden we graag gewild.) Dus in plaats daarvan gingen we met zijn allen naar *Grand Designs* zitten kijken, terwijl we op pizza kauwden en Iris opmerkingen maakte over Kevin McClouds garderobe.

‘Heeft hij nou een leren broek aan? ... Een man van zijn leeftijd moet helemaal geen zonnebril dragen... Hemeltjelief, een leren broek? Wat afgrijselijk.’

Ze ging er zo in op dat toen het tijd was om terug te gaan naar het ziekenhuis, Laura en Iris allebei nog even achterbleven. Ik zat dus alleen in de auto met Ollie toen het telefoontje van papa kwam.

‘Dat was het dan. Ze is gegaan, Hannah.’

We waren haar misgelopen. Mijn allerlaatste poging tot een afscheid was foetsie. Ze was gegaan en ik was er niet bij geweest. Ik hilde zo hard dat Ollie reageerde als een op hol geslagen paard. Hij trapte het gaspedaal diep in en reed er zo hard vandoor dat ik moest schreeuwen dat ik niet óók dood wilde voordat hij weer vaart minderde. Het had op dat moment immers toch geen zin meer: we waren te laat.

We kwamen tegelijk met oom Dan bij het ziekenhuis aan. Papa wachtte ons op bij de deur en we stonden met zijn allen op een kluitje bijeen en omhelsden elkaar en huilden. Toen hielden we op met huilen en gingen nog een laatste keer terug naar de familiekamer, waar een of ander vriendelijk lid van de ziekenhuisstaf ons een dienblad bracht met thee en koekjes. We aten en maakten grapjes en presteerden het zelfs om te lachen, zo groot was de opluchting dat we niet meer hoefden te wachten tot het allerergste zich voltrok. Britser kon haast niet.